

شورایی به قدمت صد سال

◀ محمود امانی که هم‌اکنون سمت دبیر کلی شورای عالی آموزش و پرورش را بر عهده دارد، مدرک دکترای آموزش علوم دارد. مسئولیت و سوابق از جمله مدیر کلی دفتر تألیف برعهده‌اش بوده و تعدادی از کتاب‌های درسی و علمی را تألیف و مقالات متعدد علمی را ترجمه کرده است. او در این گفت‌وگو به برخی از دستاوردهای سال‌های معلمی‌اش اشاره کرده و مجلات رشد را مایهٔ سربلندی آموزش و پرورش کشورمان دانسته است. در ادامه، جدیدترین برنامه‌های شورای عالی آموزش و پرورش را از زبان او می‌شنویم.

تنظیم: آندرانجول محمدزاده صدیق

در این جلسه‌ها متوجه شدم معلمان در کتاب‌های علوم آن موقع، با وجود اینکه از تألیف آن کتاب‌ها حدود ۱۷ سال می‌گذشت، هنوز اشکال علمی داشتند. مثلاً در مباحثی نظیر انرژی و ماده و تبدیل‌های آن‌ها به یکدیگر. این‌گونه بود که جرعه‌های علم و هنر یاددهی و یادگیری (پداگوژی) به‌عنوان نیاز زده شد و بعدها، به دلیل اینکه به‌صورت گروهی و تیمی با هم کار می‌کردیم، این جرعه‌ها به هم منتقل می‌شد و کارهای جدیدی شکل می‌گرفت که یکی از آن‌ها درخواست تکلیف‌های متفاوت و جدید از بچه‌ها بود. مثلاً می‌گفتیم از این متن سه سؤال جدید طرح کنید و بعدها فهمیدیم چه تئوری‌هایی پشت این دستاورد ما بوده است.

● مهم‌ترین دستاورد و توصیهٔ معلمی‌تان

برای همکاران چیست؟

مهم‌ترین یافتهٔ عمرم را ارائهٔ الگوی مثلی برای ارتقای یادگیری می‌دانم که به الگوی مثلی کلاس درس نام‌گذاری شده است. قاعدهٔ این مثلث طراحی آموزشی است که برایش ۱۴ مشخصه ذکر کرده‌ام. یک ضلع مهم آن رسانه‌های پرشمار آموزشی‌اند و ضلع دیگر آن نیز تأکید بر ارائه است. یعنی بچه‌ها در کلاس باید ارائه داشته باشند. کلاسی که ارائه ندارد، کلاس نیست. معتقدم، معلم تابستانش را (تابستان زمانی است که آن را برای تدارک دیدن برنامه برای بچه‌ها صرف می‌کنیم) باید صرف کند تا برای تک‌تک درس‌ها رسانه‌های پرشمار ایجاد کند، طراحی آموزشی انجام

لحاظ کثرت عنوان‌ها و پوشش شمارگانی و تعداد مجلاتی که منتشر می‌کنیم، بسیار پرشمار است و می‌توان در کارنامهٔ مثبت و قبولی آموزش و پرورش بعد از انقلاب به آن توجه کرد. خیلی از کشورهای دنیا چنین مجموعه‌ای کنار هم ندارند. یکی از دغدغه‌های من این است که در تغییرات مدیریتی، این سرمایهٔ عظیم درک نشود. مجلات رشد به لحاظ قالب و فرم در تصویرگری و مدیریت هنری از سبک‌دارها و سبک‌سازهای کشورند و آدم‌های زیادی را تحویل جامعه داده‌اند. به لحاظ تطابق با زمان هم پیش‌تاز بوده‌اند و نسخه‌های الکترونیکی آن‌ها به سرعت ترویج یافته و بسیار سخاوتمندانه و بدون دریافت وجه در اختیار همگان قرار گرفته‌اند. از نظام توزیع موثری خوبی نیز برخوردار است و در طول زمان سیستم مدیریتی خوبی بر آن حاکم بوده است.

● برای ارتقای سطح تدریس خودتان چه

کارهایی می‌کردید؟

آن موقع آموزش معلمان به‌طور مستمر صورت می‌گرفت و معلم‌ها از یکدیگر می‌آموختند. از سال ۱۳۶۴ در جلسه‌های گروه‌های آموزشی علوم منطقهٔ ۱۲ حاضر شدم. در این جلسات دیدم اینجا چقدر جای جالب و خوبی است. همهٔ ما علوم درس می‌دادیم و اشکال‌هایمان آنجا قابل رفع بود. خیلی هم بدون تشریفات بود و معمولاً در مدرسه‌ای خارج از منطقه و در محیط آزمایشگاه صورت می‌گرفت. من

● به‌عنوان عضوی از جامعهٔ معلمان کشور، گام‌هایی را که در مسیر معلمی طی کرده‌اید، بیان کنید؟

سال‌هایی که به‌تازگی معلمی را شروع کرده بودم، به دنبال مجله‌های رشد به سازمان پژوهش آمدم. آن موقع به دنبال مجله‌هایی می‌گشتم که بتوانم اطلاعاتم را دربارهٔ تعلیم و تربیت بیشتر کنم. آغاز به کار من در حرفهٔ معلمی در منطقهٔ ۱۲ تهران و به‌صورت حق‌التدریسی بود. معلم علوم دورهٔ راهنمایی (وقت) بودم. به‌خاطر دارم، سال ۱۳۶۳ که سال سوم خدمتم بود، برای اولین بار به سازمان آمدم، به سراغ رشد معلم و شاید رشد فیزیک رفتم. از ابتدا حس می‌کردم معلمی از کارهایی است که باید خیلی چیزها را یاد گرفت تا بتوان از پس کارها برآمد.

● به مجلات رشد اشاره کردید و اینکه از ابتدای فعالیت‌تان در مقام معلم به دنبال آن‌ها بوده‌اید؟

در سال‌های اول معلمی‌ام، یکی از منابعی که همیشه با نوعی علاقه‌مندی و اشتیاق به سراغ آن می‌رفتم، مجلات رشد بود، زیرا تنها منبع یادگیری ما معلمان به حساب می‌آمد. قبل از انقلاب، مجلات رشد منحصر به یکی دو عنوان پیک بود. یکی از رویش‌های قوی انقلاب و یکی از جاهایی که می‌توانیم در آن سرمان را بالا بگیریم و بگوییم آنچه را به ما سپرده شد، امروز با توسعهٔ جدی کمی و کیفی تحویلش می‌دهیم، مجلات رشد است. به

در سال ۱۳۴۴ در خیابان ایران که یکی از محله‌های قدیمی تهران است، متولد شدم. در یکی از مدرسه‌های دولتی همان محله دبستانم را به پایان رساندم. از کلاس اول راهنمایی تا دیپلم را در مدرسه علوی که از مدرسه‌های خوب آن منطقه بود، گذراندم. در سال ۱۳۶۲ در رشته فیزیک مشغول به تحصیل دانشگاهی شدم و از سال بعدش در مدرسه علوی تدریس درس علوم را برعهده گرفتم.

دهد و معلوم کند ارائه‌ها چه هستند. نقطه تمرکز من در معلمی همین الگوست و من این را بعد پداگوژی معلمی می‌دانم.

دنیا توسط شوراهای عالی آموزش و پرورش صورت می‌گیرد.

● در واقع شورای عالی آموزش و پرورش نهاد قانون‌گذاری آموزش و پرورش است؟ این شورا در ایران از قدمتی صد ساله برخوردار است و بعد از مجلس شورای ملی که حاصل مشروطه بود، قدیمی‌ترین شورای ملی کشور است. به «شورای معارف» معروف بود و دومین شورایی است که در دوره تحول‌خواهی ایرانیان در ایران فعال شد و کل جریان آموزش را تحت پوشش داشت. خیلی جاها هم تفکیک آموزش عالی و آموزش و پرورش آن چنان نیست و یکپارچه دیده می‌شود. به‌طور طبیعی این نهاد سه کار را باید انجام دهد: یکی قانون‌گذاری‌ها که شامل سطوح متفاوت قانون‌گذاری، آیین‌نامه، مقررات، مصوبه و ماده‌واحد است؛ دیگری تعیین سیاست‌ها و خط‌مشی‌هاست که کجا می‌خواهیم برویم؛ سومی هم بعد نظارتی است. تشکیل این شورا در ایران مصوب مجلس شورای اسلامی است و رئیس شورا رئیس جمهور است. دبیر کل شورا را وزیر معرفی می‌کند، اعضای شورا به او رأی می‌دهند و رئیس جمهور برایش حکم می‌زند. شورای عالی آموزش و پرورش

کنار این می‌توان ۱۰ صفحه کاغذ داشت که در کلاس یخش و جمع کنیم. دو لطیفه بگوییم، چند تصویر، یک اینفوگراف و... که هر کدام سر جای خودش در بستر طراحی آموزشی می‌نشیند. دوره کرونا به ما نشان داد که در کنار نگاه پداگوژی، شایستگی‌های فناورانه هم می‌خواهیم که این شایستگی‌ها در دل رسانه‌های یادگیری پرشمار نهفته‌اند. در واقع امروز ضلع رسانه‌های پرشمار نسبت به قبل خیلی پررنگ‌تر شده است.

● درباره شورای عالی آموزش و پرورش توضیح دهید؟ این شورا چیست و اگر معلمی امروز بخواهد بداند شورای عالی آموزش و پرورش در آموزش و پرورش از چه جایگاهی برخوردار است، چه تعریفی ارائه می‌دهید؟

تعریفی فارغ از مدل‌های رسمی ارائه می‌دهم. عقلای عالم از ابتدای شکل‌گیری جریان‌های قانون‌گذاری در کشورهاشان، به این نتیجه رسیده‌اند که آموزش و پرورش نیازمند قانون‌گذاری است. از سوی دیگر، مدل و جنس و اقتضائاتش طوری است که نمی‌توان به جریانات شورای قانون‌گذاری وصلش کرد. پس نیازمند قانون‌گذاری برای خودش است که این قانون‌گذاری در کل

● درباره رسانه‌های پرشمار یادگیری توضیح دهید؟

در تعلیم و تربیت، زمانی فقط کلاس درس، سخنرانی معلم و کتاب درسی مطرح بود. اما الآن در کنار آن‌ها ده‌ها رسانه مطرح است. رسانه هم که می‌گوییم، منظورمان فیلم، صوت، پوستر، اینفوگرافی، موشن‌گرافی، کتاب‌های مرجع، مجلات، فرهنگ، دایره‌المعارف‌ها و انواع رسانه‌هاست. یادگیری ارتقای کلاس درس یکی از فهرست‌های ارزیابی‌اش این است که معلم می‌گوید در این درس چند رسانه دارید؟ یک رسانه معلم است. کتاب رسانه دیگری است که باز هم کم است. اما در

← پناهگاه علمی

در گذشته بردن بچه‌ها به آزمایشگاه سخت و مسئله‌ساز بود. برای این کار به ایده‌ای رسیدیم و آن اینکه یک کلاس علوم در مدرسه درست کنیم که هم کلاس درس و هم آزمایشگاه باشد. آن موقع، پناهگاه باقی‌مانده از سال‌های جنگ را که در کنار مدرسه بود، به مرکز علمی تبدیل و در واقع یک کلاس موضوعی جان‌دار ایجاد کردیم. تنوع در کار، روح بچه‌ها را دگرگون می‌کند. به این ترتیب علوم جذاب‌ترین درس مدرسه شد.

دستور کارها که در کمیسیون‌ها کار می‌شود، آیین‌نامه اجرایی مدرسه‌هاست. آیین‌نامه اجرایی مدرسه‌ها آیین‌نامه‌های مهم و حجیم‌ترین آیین‌نامه مصوب، از نظر تعداد ماده‌هاست. بیشترین مخاطب را هم در سطح کشور دارد. به نوعی، چگونگی همه کارهای مدرسه را هم، از ثبت نام تا انجمن و آموزش و شوراها و نقش معلم و پوشش بچه‌ها در بر دارد. این یکی از مهم‌ترین دستور کارهایی است که الان رویش کار می‌شود. دستور کار دیگر که به مدرسه مربوط می‌شود، نظام‌نامه مربوط به انتخاب و انتصاب مدیران است که مدیران مدرسه‌ها با چه شرایطی انتخاب می‌شوند. موضوع مهم دیگری که الان در دستور کار کمیسیون‌هاست و منتظریم به صحن شورا بیاید، نظام جامع مشاوره است. نظام جامعی که بچه‌ها امروز بیش از هر زمانی به آن نیاز دارند. موضوع دیگر، بازنگری اساسنامه اولیا و مربیان است که گروه‌ها در حال کار کردن روی آن هستند. لایحه جذب نیروی انسانی نیز در دست تدوین است.

واژه‌ها در طول زمان مقداری تغییر می‌کنند و این واژه‌ها آن‌هایی هستند که در ابتدا به کار گرفته شده‌اند. این‌ها به معنای تفکیک آموزش و پرورش از یکدیگر نیستند، بلکه در آن موقع که از آموزش و پرورش صحبت شده است، همواره صحبت از آموزش و پرورش توأم بوده است. شاید اگر امروز کسی این‌ها را دوباره بنویسد، با ادبیات جدیدی بنویسد. من معتقدم مشکلات ما به اینجا مربوط نیست که بخواهیم درگیر واژه‌ها شویم. این واژه‌ها چون تاریخی هستند، خودشان ارزش دارند و باری را حمل می‌کنند.

● چند دستور مهم مطرح در فضای فعلی شورای عالی آموزش و پرورش کدام‌ها هستند؟
از دید مدرسه و معلم، مهم‌ترین

بخشی از نظام اجرایی آموزش و پرورش نیست، بلکه یک نهاد مستقل است که در کنار آموزش و پرورش قرار دارد. افرادی که در این شورا عضو هستند، افراد حقوقی، وزرای متعدد، و افراد حقیقی با مشخصه‌های تخصصی خاص هستند. این‌طور نیست که بگوییم ده نفر از متخصصان به انتخاب خودمان بوده‌اند. در دور جدید، برای ارتقای جایگاه شورا عزم جدی وجود دارد.

در توضیح وظایف و اختیارات شورای عالی آموزش و پرورش، اولین نکته، عامل تعیین خط مشی آموزشی وزارت آموزش و پرورش است.

● تأکید روی آموزش، پرورش را نیز نیازمند بند دیگری می‌کند یا همین بند در پرورشی نیز الزام‌آور است؟

← دیدار معلم قدیمی

از سال ۱۳۶۴ در گروه‌های آموزشی علوم منطقه ۱۲ شرکت می‌کردم. در این جلسات معلمان اشکالات زیادی در مفاهیم علوم داشتند و من چون رشته‌ام فیزیک بود، در خصوص این مفاهیم توضیح می‌دادم. رفته‌رفته من در این جلسات نقش آموزش ضمن خدمت و رفع اشکال درس فیزیک همکاران را به عهده گرفتم. گاهی معلمان علوم مناطق دیگر هم در این جلسات شرکت می‌کردند. در یکی از این جلسات، وقتی وارد شدم، دیدم معلم علوم کلاس اول راهنمایی خودم در مدرسه علوی هم آنجاست. آقای شریف‌نساب که معلمی فوق‌العاده با شخصیت، بزرگواری و جدی بود. آن روز قرار بود من به معلمان آموزش بدهم و حس کردم این کار بسیار برایم سخت است که مقابل معلم خودم صحبت کنم. ولی چون ایشان معلم بسیار بزرگی بودند، بسیار مرا تکریم کردند و از شخصیت خودشان در معرفی من مایه گذاشتند. نوع مواجهه ایشان و معرفی من باعث شد مطالب را بسیار بهتر از جلسات قبل ارائه کنم.